

[*Műhely*]

ÁBRÓK ILDIKÓ – H. SZILÁGYI ISTVÁN

*Miért ne olvassuk a Simonyi Gyula által
a nemzés költészetéről és az emberiség tragédiájáról
szerkesztett szöveggyűjteményt?*¹

Valóban, miért ne olvassunk egy a népességrobbanás és az ökológiai válság összefüggéseit tárgyaló művet? – azon túl, hogy a 188 oldalas könyvet kiváló minőségű, nagy valószínűséggel nem újrahasznosított papírra nyomták, s tapintásra műanyagnak tűnő borítóba kötötték. Mivel a kötetben szereplő írások nagyon vegyes műfajúak – tudományos értekezések, esszéírások, interjúírások, kutatóintézeti jelentések, regények és más műfajú irodalmi művek részletei, mesék, versek és bölcs mondások szerepelnek benne, valamint mintegy hatvan fénykép és tucatnyi ábra –, ezért egyáltalán nem könnyű pontos választ adni a kérdésre.

1. MIT (NE)?

A szerző mondanivalóját nagyjából az alábbi tézisekben foglalhatjuk össze:

- a túlnépesedés az ökológiai egyensúlyt fenyegető súlyos probléma, amelynek megvitátását azonban akadályozzák a kérdést övező indulatok, politikai, vallási előítéletek;
  - a Föld ökológiai terhelése a népesség és a fogyasztás szorzatának függvénye, míg azonban a túlfogyasztásról sokat beszélnek, „de nincs kielégítetlen igény a csökkentésére, a fogyasztás nő”,² addig a túlnépesedésről képtelenek beszélni az emberek, miközben óriási kielégítetlen igény van a kisebb családméretre;
  - a túlfogyasztás nagyrészt maga is a túlnépesedés következménye, mert növekvő arányban tartalmazza a megélhetési és biztonsági kényszerfogyasztás elemeit;
  - a zöld mozgalomnak a motorizáció visszaszorítására, a mértékletességre nevelésre, a szelektív hulladékgyűjtésre, a fogyasztói szokások megváltoztatására és más hasonló környezetvédelmi célok megvalósítására irányuló erőfeszítései hiábavalók, mert senki sem vágyik a mainál alacsonyabb fogyasztási szintre;
  - az ökológiai válság megoldásának egyetlen hatékony eszköze tehát a népességnövekedés megfékezése, a népesség csökkenésével kapcsolatos aggodalmak pedig teljesen alapatlanok,
  - a népességnövekedés megfékezésének kulcsa a tudatos családtervezés és a reprodukív jogok biztosítása;
  - a fejlődő országoknak nyújtott segélyezésben elsőseget kellene kapnia a tudatos családtervezés és a szexuális felvilágosítást célzó programoknak, szolgáltatásoknak, mert a környezeti problémák megoldásának ez a leghatékonyabb módja;
  - a tudatos családtervezés lényege a nemzés művészetének és a globális tudatosságnak az összekapcsolása a globális nevelés programjában;
  - a nemzés művészetének a szex és a nemzés szétválasztása az alapja: mindenki szeretkezzen sokat – mert az erősíti a párkapcsolatokat, oldja a feszültséget, csökkenti az agressziót, és segíti a szellemi értékek felé fordulást –, de ne nemzzen két gyermeknél többet.
- Simonyi e téziseit nem összefüggő módon fejteti ki, hanem a kötetben szétszórta található írásaiban, amelyek az olvasói levéltől kezdve az előadásvázlatokon keresztül a kidolgozott-

tabb előadásanyagok közötti skálán a kifejtés minőségét tekintve is szóródnak.³ A szerző állításait főként a World Watch Institute, az Earth Policy Institute, a WHO, illetve más ENSZ-szervezetek által közzétett empirikus adatokkal és elemzésekkel támasztja alá, továbbá számos Nobel-díjas tudós s más, elismert tekintélynek számító kutató,⁴ illetve író⁵ gondolatait idézve egészíti ki.

A túlnépesedés következményeinek részletezése kapcsán a fent ismertetett téziseit az alábbi vonatkozásokban terjeszti ki a szerző:

– a népességnövekedés földínséghez és a városok túlnépesedéséhez vezet, ezáltal növeli a nyomort;

– a túlnépesedés erőszakot szül, háborúkat idéz elő, illetve a totális államok kiépülését eredményezheti.

A kötetben szereplő irodalmi idézetek általában a nyomorból, a gyermekekért való tethetetlen aggodalomból és a nem kívánt terhességből fakadó szenvedést ábrázolják, illetve az emberi butaság és alávalóság miatti csalódottságot fejezik ki.

A fényképek túlnyomó többsége Indiában készült,⁶ s egy részük indiai embereket – főként nőket, gyermekeket és fiatalokat –, más részük indiai természeti környezetben európai fiatalokat ábrázolnak.

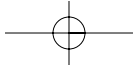
2. MIÉRT NE?

A szerző gondolatmenete és a kötetben szereplő anyag a maga összességében zavaros, helyenként tartalmilag téves, egyoldalú, doktrinér, politikailag inkorrekt és etikailag tarthatatlan. De haladjunk sorban!

A zavarosság nem csupán a kötetben szereplő írások fentiekben jelzett minőségi sokféleségéből, illetve abból fakad, hogy a szerző nem fejt ki sehol sem összefüggően, gondolatilag világosan véleményét. A figyelmesebb olvasás feltárja, hogy a szerző folyton ellentmondásokba kavarodik még saját állításaival is, de különösen a demonstrációra, illusztrációra felhasznált anyagok mondanivalójával. Mindjárt az első ilyen ellentmondás, hogy a szerző felpanaszolja: a túlnépesedés problémájáról nem lehet tárgyilagos módon beszélni, mert túl sok indulat és előítélet akadályozza azt. Ugyanakkor a maga részéről mindent megtesz, hogy irodalmi művekkel és fénykép-illusztrációkkal indulatokat keltsen, és láthatóan kevés figyelmet fordít arra, hogy állításait politikailag korrekt módon fejtsse ki.

Ami a tartalmi ellentmondásosságot illeti, az egyszerűség kedvéért itt csupán két példát említünk: nincs tisztázva, hogy a szerző hogyan értékeli a modernizáció történeti folyamatát, illetve azon belül is a technikai forradalom hatásait, és ellentmondásos a vallásokról való vélekedése is.

A Donald Worsternek a népességrobbanás és az ökológiai válság összefüggéseit nagy történeti narratívába helyező – neomarxista szellemben fogant – írásának⁷ a szöveggyűjteménybe való beillesztése arra utal, mintha a szerző egyetértene azzal, hogy az ökológiai válság oka alapvetően az európai modernizációnak a kapitalizmus és az ipari forradalom összekapcsolódásából fakadó felpörgése és világméretű expanziója lenne. S talán egy ilyesfajta modernitáskritika irányába mutat a tradicionális népek természetközeli életmódját méltató írások⁸ beemelése is. Másfelől azonban a szerzőnek láthatóan semmi kifogása nincs az ipari társadalmak gazdasági növekedése folytán létrejött fogyasztási színvonal ellen. Sőt, úgy tűnik az is elkerüli a szerző figyelmét, hogy az ökológiai válságért felelőssé tett ipari társadalom hozta létre azokat a fogamzásgátló eszközöket is, amelyek nem csupán a népességrobbanás megfékezésének (a szerző szerint) leghatékonyabb tech-

[*Műhely*]

nikai eszközei, hanem a szerző által propagált nemzés költészetének műveléséhez is nélkülözhetetlenek.

Az ellentmondásosság még szembeötlőbb a szerző vallásokhoz való viszonyában. Simonyi több írásában is a vallásokat a népességrobbanásért felelős szellemi tényezőként mutatja be, s különösen negatívan értékeli a katolikus vallás szerepét.⁹ Ugyanakkor a túlnépese-
dés mintaszerű megoldásának példaként a tibeti társadalom bemutatása éppen azt mutatja, hogy a vallások – történetesen itt a buddhizmus – egyáltalán nem feltétlenül akadályozzák meg a természettel harmóniában álló emberi társadalmak kialakulását.¹⁰ Szintén a szöveggyűjteményben található egyik tanulmányból¹¹ tudhatjuk meg azt is, hogy Iránban éppen az iszlám vallási vezetők aktív közreműködésével sikerült 1987 és 1994 között az ország népese-
dési rátáját felére csökkenteni. Ami azonban a legzavaróbb, hogy miközben a szerző átkozza a vallásokat, addig az általa népszerűsíteni kívánt nemzés költészetét igyekszik valamiféle misztikus ködbe burkolni, s időnként pedig Simonyi Gyula önjelölt prófétaként tesz vallási kinyilatkoztatásokat.¹²

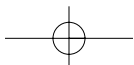
A legérdekesebb ellentmondás azonban – ami bizonyosan a szerző szándékai ellenére való – a kötetben szereplő fényképek és a szövegek tartalma között mutatkozik. Az indiai embereket ábrázoló fényképek közös vonása, hogy sokan vannak rajtuk. Ezen túl azonban vidám, bizakodó, méltóságteljes embereket látunk. Két-három olyan kép van, amelyek kemény fizikai munkát végző asszonyokat ábrázolnak, vagy az éhezés kétségbeesését mutatják. Egy különösen szomorú kép egy koldusnak látszó, elhanyagolt kislány arcképe – ez kétszer is megjelenik a könyvben –, amilyenhez hasonlót azonban sajnos a világ bármely táján, így Magyarországon is készíthettek volna. Másrészt az indiai környezetben meglehetősen tájidegennek látszanak a többnyire sovány, hajlott hátú európai fiatalok. Elgondolkoztató, hogy a világ második legnépesebb országában – melynek ökológiai lábnyoma – található még ilyen érintetlennek tűnő helyek. A jelen szerzők tapasztalatai szerint például az Ipoly vagy a Börzsöny bármely élővizének partján aligha tehetünk száz lépést anélkül, hogy valami szemébe (a PET palacktól a traktorgumiig terjedő skálán) ne botlanánk.

Most lássuk a tévedéseket! Tévedés, hogy a Föld ökológiai terhelésének képlete a népesség és a fogyasztás szorzata. A helyes képletben e szorzatot még meg kell szorozni a technológia tényezőjével.¹³ Nem mindegy ugyanis, hogy egy háztartás fűtését fosszilis fűtőanyagok elégetésével vagy napenergia felhasználásával oldjuk meg.

Tévedés, hogy a túlfogyasztás a túlnépese-
dés következménye volna, hiszen köztudomú, hogy a fejlett országok – köztük azoké is, ahol már csökkenőben van a népesség – ökológiai lábnyoma rendre nagyobb a fejlődőkénél.

Tévedés, hogy az ökológiai válság megoldásának egyetlen vagy akár csak a leggyorsabb, leghatékonyabb eszköze a népesség csökkentése lenne. Semmi sem indokolja, hogy a fent ismertetett képlet másik két tényezőjének – a fogyasztás mértékének és a technológia hatékonyságának – befolyásolását kizárjuk a válság megoldásának keresésekor. Éppen ezért tévedés a zöld mozgalomnak a fogyasztás csökkentésére és a környezetbarát technológiák fejlesztésére, terjesztésére irányuló erőfeszítéseit haszontalannak bélyegezni. Mivel a fogyasztás mértéke független változó, ezért nem igaz az sem, hogy az élelmiszertermelés növekedése automatikusan népességnövekedést indukálna.¹⁴

Tévedett Aldous Huxley abban, hogy a túlnépese-
dés totális államok kialakulásához vezet. Ma a világ második legnépesebb országa már több mint fél évszázada él demokratikus keretek között. A totális államok sehol sem a túlnépese-
dés, hanem a modernizációs válságok eredményeként alakultak ki. Az viszont igaz, hogy szinte mindenhol népességcsökkenést idéztek elő. Ezért van az, hogy napjainkban a volt szocialista országok többségében

– beleértve ebbe Lengyelországot is (ahol pedig relatíve jelentékeny a katolikus egyház befolyása) – csökken a népesség.

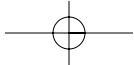
Nem kívánunk a Simonyi Gyula által hirdetett nemzés költészetének részletes elemzésébe bocsátkozni, már csak a tárgyhoz illő komolyság megőrzése végett sem. Itt csak annyit szeretnénk megjegyezni, hogy a szexuális forradalom prófétái, akik kései utódjának tekinthetjük a szerzőt,¹⁵ tévedtek abban, hogy a szabad szerelem társadalmi méretekben csökkenteni az agresszivitást. A 1980-as, '90-es években készült szociológiai és szexuálpсихológiai kutatások azt mutatták, hogy a szexuális forradalom csak nagyon kis mértékben és viszonylag rövid távon befolyásolta a párválasztás és a szexuális erkölcs kialakult mintáit. A valóságban a szexuális forradalom elsődleges hatása a szexipar kiépülése és törvényesítése volt. Másrészt ahelyett, hogy a szex csökkentette volna társadalmi szinten az agressziót, éppen fordítva történt: a szerelmi élet elveszítette korábbi intimitását, és az agresszió beszivárgott a szexualitás területére – a szex fokozatosan a nemek háborújának hadszínterévé vált. Bár lehetséges az is, hogy a szerző nem egy tévedés áldozata,¹⁶ hanem épp ellenkezőleg, az „ész cselével” él: vagyis azért hirdeti a nemzés költészetét, hogy az embereknek ne csak a nemzéstől, hanem a szeretkezéstől is elmenjen a kedvük.¹⁷

Amikor a fenti értékelésünkben a szerző fejtegetéseinek egyoldalúságát róttuk fel, akkor arra gondoltunk, hogy egyszerűen figyelmen kívül hagy egy sor olyan szempontot, amely hozzásegíthetne a népességnövekedés és az ökológiai válság összefüggésének árnyaltabb bemutatásához.

Így például, mikor a szerző arra panaszkodik, hogy a népességrobbanás problémája nem kap elég figyelmet a nemzetközi fórumokon, és indulatok, előítéletek akadályozzák a probléma megoldását, akkor megfelelkezünk arról a tényezőről, hogy a népesedés kérdése összefügg az Észak és Dél között az utóbbi évtizedekben kiéleződött viszonyal. A fejlődő országok vezetői ugyanis teljesen más narratívában fogalmazzák meg ezt a problémát. Az ő szempontjukból ez úgy tűnik, hogy miután az északiak a gyarmatosítás folyamán kirabolták földjeiket, rabszolgának hurcolták embereiket, és évszázadokon keresztül gazdaságilag kizsákmányolták őket, most a fejlett országok a mérhetetlen túlfogyasztásuk által kiváltott ökológiai válságot is a fejlődők számlájára szeretnék megoldani: azon túl, hogy a fejlődő országokba kitelepítik a szennyező üzemeket, veszélyes hulladékaikat, most azt tanácsolják nekik, hogy mondjanak le a mértéktelen szaporodásról.

Sőt a történetet el lehet mondani a modernizáció és a népesség változásának összefüggését ábrázoló s ma a demográfusok között széles körben elfogadott S-modell figyelembevételével is. Ekkor azt látjuk, hogy az európaiak a modernizáció extenzív növekedési szakaszában, az ipari forradalom idején már megcsinálták a maguk népességrobbanását – a XIX. században megkészszerződött Európa népessége –, majd modernizációs kényszerpályára állították a mai fejlődő országok népeit, szétrombolva hagyományos társadalmi szerkezetüket. Napjainkban pedig kiderült, hogy a fejlődő országok modernizációjának – részben a vele járó népességnövekedés miatt – végigvitele ökológiai korlátokba ütközik. A fejlett országok előtt pedig (ideáltipikusan) két alternatíva áll, ha el akarják kerülni az ökológiai katasztrófát: vagy visszafogják a túlfogyasztásukat, s a felszabaduló forrásokból minden segítséget megadnak a fejlődőknek ahhoz, hogy a modernizáció felgyorsításával minél hamarabb a kezdeti népességcsökkenés szakaszába jussanak, vagy mindent megtesznek a fejlődő világ népességének – erőszakos vagy legalábbis invazív – csökkentéséért. Durván leegyszerűsítve: technológiai transzfer, gazdasági segítség (például az adósságok elengedése), segélyezés helyett csak fegyvereket és fogamzásgátló eszközöket küldenek.

Persze az ilyen alternatív történetek elmesélése elkerülhetlenné tenné az igazságosság kérdésének a felvetését is. A mű egyik legnagyobb fogyatéksága, hogy a szerző teljesen figyel-

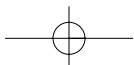

[*Műhely*]

men kívül hagyja a társadalmi igazságosság kérdését. Pontosabban feltűnik itt-ott a szerző gondolatmenetének horizontján, például abban a formában, hogy milyen igazságtalan, hogy a fogamzásgátló eszközökhöz csak a gazdagok jutnak hozzá; egy helyen pedig ezt írja: „Az igazságosság sok mindenre gyógyír, de túlnépesedés mellett csak az »egész Föld egyetlen nagy nyomornegyed« egyenlősége lehetséges.” A szerző a társadalmi igazságtalanságok létező rendszerét láthatóan ugyanolyan konstansként kezeli, mint a fogyasztás tényezőjét. Éppen ezért teljességgel kimarad számára a népesedés és az ökológiai válság összefüggésének egyik alapvető eleme: éppen a társadalmi igazságtalanságok eredménye, hogy a fejlett országokban is nőnek a társadalmi különbségek, s ez – mármint az igazságtalanság – az egyik legfőbb oka mind a túlfogyasztásnak, mind pedig a világszerte növekvő nyomornak. Az igazságosabb, emberibb társadalom kereteinek kidolgozása ezért elengedhetetlen feltétele az ökológiai válság megoldásának.

Egyoldalú és teljesen félrevezető egyébként a szerző által a népességnövekedésről vázolt kép is. A születésszabályozás technikai, szervezési vonatkozását tekintve ma már nem igaz az a szembeállítás, amit a szerző több helyen hangsúlyoz, hogy a halálozási ráta csökkentéséhez elegendő volt egy kis létszámú szakembergárda és a védőoltások, illetve az egészségügyi szolgáltatások megszervezése, addig a születés szabályozásához párok millióinak egyetértése és tudatos közreműködése szükséges. Valójában technikailag ma már semmi különbség nincs a nem kívánt fogamzás elkerülése vagy egy betegség megelőzése között. A pár bármelyik tagja – a férfi is – a másik beleegyezése nélkül, önállóan dönthet arról, hogy alkalmaz-e valamilyen fogamzásgátló eszközt, vagy sem. Technikailag az orvoslás és a fogamzásgátlás között nincs különbség, már csak azért sem, mert éppen az egészségügyi szervezetek dolgozták ki, s hozták létre a fogamzásgátlás eszközeit, s a legtöbb fejlett országban a szexuális felvilágosítást és a fogamzásgátlás technikai eszközeinek biztosítását is javarészt az egészségügyi intézményrendszer végzi. A lényegi különbség a gyógyítás és a fogamzásgátlás erkölcsi és politikai megítélésben van.¹⁸ A politika viszont éppúgy kívül marad a szerző horizontján, mint a fogyasztás és a társadalmi igazságosság dimenziói. Úgy tűnik, hogy a szerző ahelyett, hogy világosan bemutatná a népesedés és az ökológiai válság politikai összefüggéseit, megpróbálja az egész kérdést a magánszférába utalni a nemzés költészetéről való elmélgéseiivel.

A szerző túlzottan szimplifikálja a népesség stabilizációjának, illetve a népesség fogyásának kérdéseit is. A népességnövekedés megállása, illetve a népességcsökkenés egyáltalán nem csak a tudatos családtervezéshez, a nem kívánt fogamzások megelőzéséhez szükséges eszközök általános elterjedésével magyarázható. Közismert, hogy Magyarországon már a XX. század fordulóján – tehát jóval a modern fogamzásgátlási eszközök elterjedése előtt – aggodalmakat keltett az egykézés rohamos terjedése, a magyar népesség csökkenése.¹⁹ Valójában sokkal összetettebb okok együtthatásának tudható be a népességnövekedés lassulása. Például napjainkban a szociológusok egyetértenek abban, hogy az analfabétizmus visszaszorulása, az iskolázottság növelése, a nők társadalmi helyzetének javítása általában hozzájárul ehhez. Nem véletlen, hogy ezek a tényezők szerepelnek az ENSZ Milleneumi Fejlesztési Céljai között, amit a szerző is ismertet.²⁰ Ezen túlmenően a fejlett társadalmakban azonban még van egy sor más tényező is, amelyek hatása még egyáltalán nincs tisztázva: az individualista, fogyasztói értékrend, a különböző környezeti hatások (az élelmszerekben felhalmozódott vegyszerek, a különféle ionizáló és nem ionizáló sugárzások hatása vagy akár csak a fogamzásgátló szerek huzamosabb idejű fogyasztása), a városi életmód, az ülő munka, az életvezetést meghatározó kulturális minták változásai (pl. a családalapítás későbbre tolódása az egyéni életciklusban) valószínűleg mind befolyásolják bizonyos fokig a fertilitást és a születési ráta alakulását.

Éppen ezért dőreség a népességsökkenés miatti aggodalmakat, a rémült kismacska félméhez hasonlítani, „amely felmászott a fára, és azt hiszi, nem tud lejönni”.²¹ Különösen, ha számításba vesszük – amit a szerző elmulaszt megtenni –, hogy még a fejlett országok népességsökkenése is a fejlődőket sújtja, mert éppen a legtehetségesebb, legszakképzetesebb munkaerőt csábítja el tőlük az így keletkező szívó hatás.

Mindezek a túlzott leegyszerűsítések, egyoldalúságok szorosan összefüggenek a szerző gondolatmenetének azon jellegvonásával, amit fentebb doktrinernek nevezünk. A doktriner emberre jellemző, hogy olyannyira meg van győződve saját igazáról, hogy egy idő után már képtelen tekintetbe venni mások véleményeit, szempontjait, s ez végső soron egész látókörének beszűküléséhez, a valóságos problémák iránt érzékenység elvesztéséhez vezet. A doktriner előbb-utóbb mindenben csak a saját igazát keresi. A megértés és a racionális érvelés helyett csupán azzal törődik, hogy mindenkit minden eszközzel igyekezzen meggyőzni saját igazáról. Ez olyannyira igaz a szerzőre, hogy időnként az az érzésünk volt, mintha egy három-négy évtizeddel ezelőtti tudományos szocializmusról szóló brosúrát vettünk volna kézbe. Szinte már vártuk, mikor olvashatjuk, hogy „a vallás a nép ópiuma”. Mi mással magyarázható, hogy a szerző azt sem veszi észre, hogy a szövegek között vannak olyanok, amelyeknek tulajdonképpen semmi köze sincs az általa felvetett kérdésekhez.²² Nem fukarkodik a szerző a leleményes hasonlatokkal²³ – akárcsak a marxizmusból jól ismert „leggyengébb ponton elszakadó lánc” vagy „az egy talicska két szemétdomb” képe – azért, hogy ne kelljen sokat magyaráznia a (számára) nyilvánvaló igazságot. És nem sajnálja a papírt sem, hogy a nagy igazságot ismételtesse, az olvasó szájába rágja, fejébe verje.

De mi végre ez a nagy buzgalom? A nemzés költészetének propagálása s ezáltal a világ megmentése az ökológiai katasztrófától? Aligha. Mi értelme van a nemzés költészetét népszerűsíteni egy olyan országban, amelyben már évtizedek óta csökken a népesség? Valószínűbb inkább az a földön járóbb cél, hogy a szerző támogatókat szerezzen a BOCS Alapítvány további működéséhez. S igaz, ami igaz, ebben sikeresnek mondhatjuk a szerzőt: a kiadványt a Külügyminisztérium és Székesfehérvár Önkormányzata támogatta.

Ami a politikai korrektséget illeti, a szerző nem sokat törődött azzal, hogy tiszteletben tartsa a beszélyében megszólított vagy a témafelvetésével érintett emberek méltóságát és világnézeti integritását. Kifejezetten sérti a nők méltóságát az a bizalmas hangvételi tanácsadás, ami a 12–13. oldalon olvasható, s amely úgy tünteti fel a nőket, mint akik képtelenek önállóan dönteni sorsukról. (Egyébként a férfiakat is sérti, mert a gyermekvállalás kérdését úgy mutatja be, mintha a férfiak általában nem kívánnának utódot nemzeni.) Ez különben azért is érdekes, mert egyébként a World Watch Institute által képviselt álláspont – amelyen érezhető az amerikai politikai gondolkodásban jelentős befolyással bíró feminizmus hatása – a népesedés kérdésében nagyon közel áll a szerzőéhez. Azzal a különbséggel, hogy ők nem a nemzés költészetét, hanem elsősorban a fejlődő országokban a nők szociális helyzetének javítását, a nők egyenjogúságának előmozdítását hangsúlyozzák a népesedési probléma megoldása kapcsán. Továbbá sértő módon lekezelő hangnemben szól a szerző a környezet- és természetvédelemmel foglalkozó emberek munkájáról. S végül feleslegesen sérti a hívő emberek vallásos érzelmeit.

Éppen a politikai korrektség jegyében azonban szeretnénk leszögezni, hogy fontosnak tartjuk a népesedés és az ökológiai válság összefüggésének a tematizálását még akkor is, ha sok tekintetben nem értünk egyet a szerző álláspontjával. Másfelől leszögezzük, hogy tiszteletre- és támogatásra méltónak ítéljük a BOCS Alapítvány munkáját – nincs okunk kétségbe vonni azt a közlést, hogy a BOCS már három évtizede segíti szegény törzsi vagy az

[*Műhely*]

érinthatetlenek kasztjába tartozó lányok iskoláztatását Indiában – annak ellenére, hogy a szerzőnek a nemzés művészetére vonatkozó elképzeléseivel, illetve a globális oktatási programjával egyáltalán nem értünk egyet.

Ez utóbbi kitétel bővebb kifejtésre szorul, s ez összefügg azzal, hogy a szöveggyűjtemény anyagát etikailag tarthatatlannak minősítettük. Ennek két oka van: az egyik az etikai következetesség hiánya, a másik az ember etikai természetének félreértése.

Az etikai következetesség maximája azt kívánja, hogy a jó, helyes célok eléréséhez csakis jó, helyes eszközöket vegyünk igénybe. Ezt fejezi ki az a népi bölcsesség, hogy „a rossz sohasem vezet jóra”. Az etikai következetesség tehát éppen az ellenkezőjét kívánja, mint amit a „cél szentesíti az eszközt” megfontolás sugall.

Ha az etikai következetesség követelményét a születésszabályozás, a nem kívánt nemzés elkerülése kapcsán vizsgáljuk meg, akkor – bármilyen kényelmetlen is – el kell ismernünk, hogy az egyetlen helyes eszköz az önmegtartóztatás. Ehhez képest csak relatíve igazolható a fogamzásgátlás minden más, nem erőszakos technikai eszköze, mint az erőszakos beavatkozásnál kevésbé rosszak. Etikai szempontból kisebb rosszat jelent az, ha őszintén számot vetünk azzal, hogy emberi esendőségünk vagy a külső körülmények kényszere miatt nem tudunk eleget tenni ennek az elvárásnak, mintha képmutató módon magát a mércét próbáljuk meg elvetni.

Az önmegtartóztatás persze lemondást jelent. A lemondás erénye pedig nem sok szerepet játszik a szerző etikai univerzumában. Sőt a nemzés költészete azt sugallja, hogy nem kell lemondanunk szinte semmiről: nem kell lemondanunk a szexről, az elért életszínvonalunkról, a fogyasztásról, nem kell erőfeszítéseket tennünk az igazságosabb társadalom, a környezet megóvása érdekében – csupán a kettőnél több utód nemzéséről kell lemondanunk. Csábító.

Nincs túl sok értelme ismertetnünk a szerző által kidolgozott „globális képzés” rendszerét, amelynek tansegédlete lenne ez a szöveggyűjtemény. Az egyetlen mozzanat, amit most kiemelnünk érdemes, hogy az egész rendszerben – aminek semmi köze nincs semmilyen gyakorlati pedagógiai tapasztalathoz – nem szerepel a lokalitás: csak az egyén és a globális társadalom. Szeretnénk emlékeztetni a szerzőt arra, hogy a „világfalu” csupán egy a globalizációt népszerűsítő szlogen. A realitás az, hogy még az emberi társadalmak legátfogóbb kereteit jelentő nemzetekhez, illetve nemzetállamokhoz sem kapcsolódik közvetlenül az ember, hanem csupán a kisebb közösségek – család, rokonság, baráti kör, szomszédság, munkahelyi közösség, politikai mozgalom, felekezet stb. – rendszerén keresztül. Az ember etikai természete szerint elsődlegesen e kisebb közösségekért érez felelősséget. Mindazok a világmegváltó politikai eszmék, amelyek egy absztrakt jövő (például kommunizmus), egy absztrakt közösség (pl. világ proletárjai) nevében akarják átnevelni az „önző és rövidlátó” emberi természetet, voltaképpen mindig oda vezettek, hogy az absztrakt jövő és az absztrakt közösség nevében egy nagyon is konkrét csoportra (pl. a munkásosztály élcsapata) bízták volna, hogy mindenkit boldoggá tegyen.

Az ember etikai természetének e rövidlátása egyáltalán nem volna probléma önmagában. Ez az alapja a kulturális diverzitásnak, amelyről egyébként egy szó sem esik a könyvben. A modern világ bajai – beleértve ebbe az ökológiai válságot is – nem az ember etikai természetének korlátoltságából fakadnak, hanem abból, hogy a társadalmi, gazdasági és technikai szervezés keretei túlnőttek az emberi léptéken, s ezáltal iszonyatos hatalmi potenciálokat halmoztak fel. Már pedig ha létezik valami, ami képes megrontani az emberi természetet, hát az a hatalom. A világ bajainak orvoslása tehát éppen a kisléptékű emberi közösségek rendszerének megerősítését kíváná,²⁴ s nem az emberi természet átalakítását.

3. UTÓIRAT

Bölcs óvatosságra utal a kötet kiadását támogatóktól, hogy az impresszumon feltünteték: „A kötet tartalma semmilyen körülmények közt nem tekinthető a támogatók álláspontjának vagy hivatalos véleményének.” Ettől csak akkor jártak volna el bölcsebben, ha olyan kiadványt támogattak volna, amelynél erre az óvatosságra nem lett volna szükség.

J E G Y Z E T E K

- 1 *Igazán szeretne egy gyermek nálunk és most megfoganni? Szöveggyűjtemény globális tanulásához a nemzés költészetéről és az emberiség tragédiájáról.* Szerkesztette, valamint az Előszót és a szövegek egy részét írta Simonyi Gyula. 2007, BOCS Alapítvány. [A továbbiakban: Szgy.]
- 2 Simonyi Gyula: „A fenntartható fogyasztás családtervezés nélkül csak mítosz”. Szgy. 46.
- 3 Simonyi Gyula: „Előszó”, „Milleneumi Fejlesztési Célok: humánia vagy humánúm?”, „A fenntartható fogyasztás családtervezés nélkül csak mítosz”, „Humánus teremtő vagy humániás, ember alkotta, tudomány tagadó bálvány?”, „A hatodik nagy kihalás a földi élet történetében”, „Az óvatosság elve”, „Az emberi jogi megközelítés”, „A legfőbb zöld tennivaló .. az évi százmillió nem-kívánt foganás megelőzése”, „Ökológiai alapszemlélet és tudás nélkül a nemzetközi fejlesztés több kárt csinálhat, mint hasznot”, „A szexuális és reprodukciós egészség és jogok”, „Mi a globális képzés?”, „Családtervezési tanácsadás Magyarországon”. Szgy. 7–13, 14–18, 46–49, 84–88, 115–120, 139–140, 142, 146–147, 147–148, 171–180, 181–185, 187.
- 4 Pl. Arnold J. Toynbee, Konrad Lorenz, Amartya Sen, Jared Diamond, Desmond Morris.
- 5 Pl. Heinrich Böll, Salman Rushdie, Aldous Huxley, Lénárd Sándor.
- 6 Az impresszum szerint a fotók nagy része „a BOCS [Alapítvány] indiai globális képzései során készült”, főleg Simonyi Cecília és Szalay Sándor munkái.
- 7 Donald Worster: „A népesedés és kapitalizmus történetéről”. Szgy. 25–28.
- 8 Dr. Michael Odent: „Szülés a természeti népeknél”. Szgy. 153. Dolores La Chapelle. „Megszentelt szexualitás”. Szgy. 156–158.
- 9 „Miután egy európai vallási fővonal elkeseredett harc után kénytelen volt elfogadni, hogy a Föld nem a világegyetem központja, majd (itt-ott még ma is) elkeseredetten küzdött az evolúciós világkép ellen, mely szerint az ember nem külön teremtmény, hanem az élővilág része, most egy harmadik világképrengető fölfedezés elleni vallási-kulturális utóvédharcnak lehetünk tanúi.” [Az eredetiben vastag betűvel kiemelve.] „Humánus...”, Szgy. 85. A szerző nyilvánvalóan elsiklik a fölött az ellentmondás fölött, hogy éppen az evolutionizmus és a modern tudományos világkép lett a modernizáció, az ipari forradalom és a korlátlan növekedést dicsőítő gazdasági szemlélet alapja.
- 10 Sári László: „A Himalája arca – Ázsiáról és a végtelenségről”. Szgy. 135–136. A szerző bizonyára megfeledezett arról is, hogy a tibeti irodalom nem a nemzés költészetéről, hanem a buddhizmusról szól. Egyébként a kereszténység a középkor folyamán a szerzetesrendek létrehozásával, a nyugati kereszténység pedig a papi nőtlenség bevezetésével is a tibeti modellhez hasonló népességszabályozás lehetőségét teremtette meg.
- 11 Lester R. Brown: „A népességszám stabilizálása”. Szgy. 163–165. Ugyanebből a forrásból értesülhetünk arról is, hogy Mexikóban – ahol köztudottan a lakosság többsége nem buddhista vagy mohamedán – egy szappanopera sorozat hatására egy évtized alatt 34 %-al csökkent a születések száma. Ez utóbbi tény elég jól megvilágítja, hogy a modern tömegtársadalmakban a hagyományos vallásoknak önmagukban nincs túl jelentős hatásuk a népesedés alakulására.
- 12 „Csak egy Isten van, a Teremtő, s egy igaz vallás, a teremtett világ (s ennek részeként az ember) megértése. „Humánus...”. Szgy. 86.
- 13 Impact = Népesség x Fogyasztás x Technológia. Egész pontosan a Föld ökológiai terhelése a népesség, az időegységre és egy főre eső anyagforgalom, az egy egységnyi anyagforgalom nyelőkre és forrásokra gyakorolt hatása, valamint az időegységek számának (időtartam) a függvénye. Elvileg ha bármelyik nulla, nincs terhelés.

[*Műhely*]

- A gyakorlatban azonban egyik sem lehet nulla, így bármelyik növelése növeli, s bármelyik csökkentése csökkenti a terhelést. A terhelés mértéke azonban lehet fenntartható és fenntarthatatlan.
- 14 Vö. Daniel Quinn: „Izmael”. Szgy. 111.
- 15 Vajon hogyan másként értelmezhetjük a szerzőnek a John Lennon iránt tanúsított megkülönböztetett tiszteletét, amit jelez, hogy a kötet 10. oldalán már egész oldalas színes fényképen szemlélhetjük John Lennont és Yoko Onot (szerencsére ezúttal nem ruhátlanul), és Lennon egy *bon mot*-ját összesen négyszer idézi a szerző angolul és magyarul.
- 16 Mint Szent-Györgyi Albert, akinek az idézetben szereplő, a szexuális forradalomra vonatkozó optimista nyilatkozata azonban még az 1970-es évek elejére datálódik. Szent-Györgyi Albert: „Az örült majom”. Szgy. 145.
- 17 Ld. Szgy. 10.
- 18 Erre utaló gondolatok megjelennek a World Watch Intitute-tól átvett anyagokban. Danielle Nierenberg – Mia MacDonald: „A népesség története... ez idáig”. Szgy. 21–24.
- 19 Ld. Fülep Lajos: „A magyarság pusztulása”, in *Népésedésrobbanás – egyke*. Szerk. Semjén István. Bukarest, 1982, Kriterion Könyvkiadó, 215–242.
- 20 Bár egy hosszú kommentár kíséretében, amelynek lényege, hogy a gazdasági fejlesztés helyett a népességrobbanást kellene elsődlegesen megfékezni a fejlődő világban: szerinte ez utóbbi a humanista értelmezése a fejlesztési programnak, míg az előbbi cél hangsúlyozása – a szerző kedvenc kifejezésével élve – „humániás” lenne.
- 21 Szgy. 172.
- 22 Kalas György írásában például világosan a *homo konzumenst*, illetve a luxusturizmus környezetromboló hatását okolja a Hawai feketeképű pintyféle veszélyeztettségéért, s egyáltalán nem a népességrobbanást. Kalas György: „Van egy fényképem”. Szgy. 46. S vajon mit keres a szöveggyűjteményben a rémséges, de annál talányosabb Andersen mese? Hans Christian Andersen: „Egy édesanya története”. Szgy. 148.
- 23 „Amikor a lakás úszik és az alsó lakó üvölt, hogy beázás terjed a plafonján, nem vödört, lapátot, rongyot kell először ragadni, hogy a vizet felszedjük, hanem a fürdőszobába kell rohanni a csapot elzárni. A környezet- és természetvédelemnek esélye sincs, amíg a túlnépesedést nem sikerül visszafordítani.” Szgy. 146.
- 24 Ábrók Ildikó – H. Szilágyi István: A „zöld eszmék”, in Takács Péter szerk.: *Államelmélet, I.* Budapest, 2007, Szent István Társulat, 367–375.

Fejek